

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheimianerna

Föreläsning inspelad 4 febr. 2018

Donald Broady, Uppsala universitet
donald.broady@soc.uu.se
www.skeptron.uu.se/broady/sec/

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

1

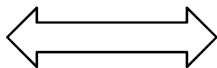

UPPSALA
UNIVERSITET

En grov karta över samhällsvetenskapens traditioner

OBJEKTIVISM

SUBJEKTIVISM

Descartes
(1596-1650)

Kant
(1724-1804)

1700

1800

Positivismen, Comte (1798-1857)

Marx (1818-1883)

1900

Durkheimianerna, från 1890-t
Logiska positivismen, från 1920-t
Strukturalismen, från 1950-t

Fenomenologin, Husserl (1859-1938)
Max Weber (1864-1920)
Hermeneutiken, Gadamer (1900-2002)
Rational Action Theory

Foucault, Elias, Bourdieu, Giddens

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

3

UPPSALA
UNIVERSITET

Émile Durkheim
(1858-1917)

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

4

UPPSALA
UNIVERSITET

Biografiska data (1)

Född 1858 i Vogeserna. Predestinerad för att bli rabbin.

Gymnasiet Louis-le Grand i Paris

École normale supérieure, rue d'Ulm, 1879

Tog intryck av Herbert Spencer, Alfred Espinas

Agrégé i filosofi 1882

Resa till Tyskland 1885-1886 (Wilhelm Wundt)

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

5

UPPSALA
UNIVERSITET

Biografiska data (2)

"Chargé d'un Cours de Science Sociale et de Pédagogie" i Bordeaux 1887-1895. Kurser i pédagogie, föreläste om l'éducation morale, solidarité sociale m.m.

De la division du travail social, 1893

Les règles de la méthode sociologique, först som artikelserie i *Revue philosophique*, 1894, i bokform året därpå.

La Suicide, 1897

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

6

UPPSALA
UNIVERSITET

Biografiska data (3)

1895 omvandlades tjänsten i Bordeaux till en stol i Science Social

1898 första volymen av *L'Année sociologique*

1902 till Paris, utsågs till chargé de cours i science de l'éducation vid Sorbonne

Föreläsningarna i utbildningshistoria vid Sorbonne fr.o.m. 1904/1905 fram till första världskriget, publicerade 1938 som *l'évolution pédagogique en France*

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

7

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheims verk i bokform, publicerade under hans livstid

1893 - *De la division du travail social : étude sur l'organisation des sociétés supérieures* [Om det sociala arbetets delning; studie av högre samhällens organisation].

1895 - *Les règles de la méthode sociologique* [Den sociologiska metodens regler].

1897 - *Le suicide : étude de sociologie* [Själv mordet: sociologisk studie].

1912 - *Les formes élémentaires de la vie religieuse : le système totémique en Australie* [Det religiösa livets elementära former: totemsystemet i Australien].

1915 - *Qui a voulu la guerre?: Les origines de la guerre d'après les documents diplomatiques* [Vem ville kriget? Krigets uppkomst enligt de diplomatiska dokumentet] (tills. m. E. Denis).

1915 - *L'Allemagne au-dessus de tout: la mentalité allemande et la guerre* [Tyskland bakom allt: den tyska mentaliteten och kriget].

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

8

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheims publicerade verk i bokform, postuma

1922 - *Éducation et sociologie* [Utbildning och sociologi].

1924 - *Sociologie et philosophie* [Sociologi och filosofi].

1925 - *L'Éducation morale* [Moralisk utbildning, eller Moralisk fostran].

1928 - *Le socialisme* [Socialismen].

1938 - *L'Évolution pédagogique en France* [Den pedagogiska utvecklingen i Frankrike].

1950 - *Leçons de sociologie : physique des moeurs et du droit* [Föreläsningar i sociologi: sedernas och rättens fysik]

1953 - *Montesquieu et Rousseau, précurseurs de la sociologie* [Montesquieu och Rousseau, sociologins förelöpare].

1955 - *Pragmatisme et sociologie* [Pragmatism och sociologi].

1969 - *Journal sociologique*.

1970 - *La science sociale et l'action* [Samhällsvetenskapen och handlandet].

1975a - *Textes 1. Éléments d'une théorie sociale*.

1975b - *Textes 2. Religion, morale, anomie*.

1975c - *Textes 3. Fonctions sociales et institutions*.

– Dessutom ett otal uppsatser, artiklar, anmälningar i *L'Année sociologique* och på andra håll.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

9

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheimianerna, första generationen

De mest centrala medarbetarna i första serien av *L'Année sociologique* (Vol I-XII, 1896-1912)

Durkheim, É. (1859-1917)

Mauss, M. (1872-1950)

Hubert, H. (1872-1927)

Herz, R. (1881-1915)

Simiand, F. (1873-1935)

Halbwachs, M. (1877-1945)

Bourgin, H. (1874-1955)

Bouglé, C. (1870-1940)

Lapie, P. (1869-1927)

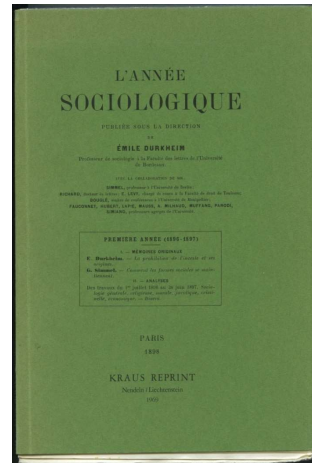
Parodi, D. (1870-1955)

Fauconnet, P. (1874-1938)

Davy, G. (1885-1976)

Senare tillkom bland andra:

Granet, M. (1884-1940) och Lévy-Bruhl, L. (1857 – 1939)

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/se/

2018-02-04

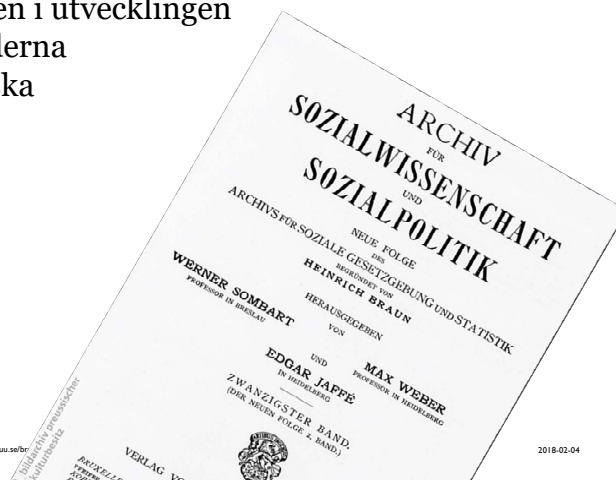
10

UPPSALA
UNIVERSITET

Exkurs om sociologiska tidskrifter (1)

Utan *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* skulle aldrig tysk sociologi i början av 1900-talet ha tagit täten i utvecklingen av den moderna västerländska sociologin.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/

2018-02-04

11

UPPSALA
UNIVERSITET

Exkurs om sociologiska tidskrifter (2)

Utan *Zeitschrift für Sozialforschung* skulle vi i dag inte tala om en "Frankfurtskola".

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

12

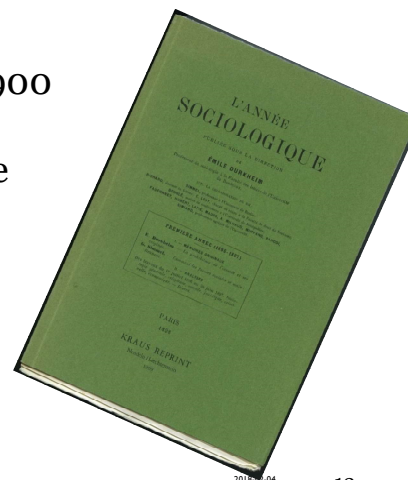

UPPSALA
UNIVERSITET

Exkurs om sociologiska tidskrifter (3)

Utan *L'année sociologique* hade durkheimianerna fr.o.m. århundradeskiftet 1900 inte blivit en så stark och inom kort helt dominerande sociologisk strömning i Frankrike.

-

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

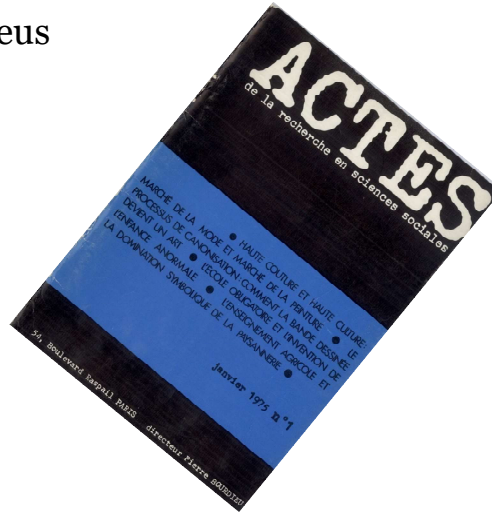
13

UPPSALA
UNIVERSITET

Exkurs om sociologiska tidskrifter (4)

Och vad hade Bourdieus
tradition varit utan
*Actes de la recherche
en sciences sociales?*

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

14

UPPSALA
UNIVERSITET

Émile Durkheims tredelning i konst, praktisk teori och vetenskap

- **Konst** (*art*, t.ex. *éducation*, dvs. undervisning eller fostran)
- **Praktisk teori** (*théorie pratique*, t.ex. *pédagogie*, dvs. vägledning för den som undervisar eller uppfostrar)
- **Vetenskap** om bildning, utbildning, undervisning, fostran (*science de l'éducation*)

Se É. Durkheim: "Pédagogie", pp. 1538-1543 i *Nouveau dictionnaire de pédagogie et d'éducation primaire* (ed. Ferdinand Buisson), Hachette, Paris, 1911.

Omtryck som "L'éducation sa nature et son rôle", pp. 35-73 i E. Durkheim, *Éducation et sociologie* [1922] (ed. Paul Fauconnet), Alcan, Paris, 2 uppl. 1926 och många senare upplagor. Eng. övers. "Education: Its nature and its role", publicerad i flera sammanhang, bl.a. i E. Durkheim, *Education and Sociology*, 1956 och många senare upplagor, pp. 61-90. Samt É. Durkheim: *L'éducation morale* [1925]. Paris: P.U.F., 1974, pp. 1 f.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

15

UPPSALA
UNIVERSITET

Émile Durkheims tredelning i konst, praktisk teori och vetenskap

Parce que c'est en pédagogie que nous allons parler de l'éducation morale, il nous a paru nécessaire de bien déterminer ce qu'il fallait entendre par pédagogie. J'ai donc montré tout d'abord qu'elle n'était pas une science. Ce n'est pas qu'une science de l'éducation ne soit possible, mais la pédagogie n'est pas cette science. Cette distinction est nécessaire, afin que l'on ne juge pas des théories pédagogiques d'après les principes qui ne conviennent qu'aux recherches proprement scientifiques. La science est tenue de chercher avec le plus de prudence possible; elle n'est pas tenue d'aboutir dans un temps donné. La pédagogie n'a pas le droit d'être patiente au même degré; car elle répond à des nécessités vitales qui ne peuvent attendre. Quand un changement dans le milieu réclame de nous un acte approprié, l'acte ne peut être ajourné. Tout ce que peut et doit faire le pédagogue, c'est de réunir, le plus consciencieusement qu'il est possible, toutes les données que la science met à sa disposition, à chaque moment du temps, pour guider l'action; et on ne peut rien lui demander de plus.

Mais, si la pédagogie n'est pas une science, elle n'est pas non plus un art. L'art, en effet, est fait d'habitudes, de pratiques, d'habileté organisée. L'art de l'éducation, ce n'est pas la pédagogie, c'est le savoir-faire de l'éducateur, l'expérience pratique du maître.

Et il y a là deux choses si nettement différentes, qu'on peut être assez bon maître, tout en étant peu propre aux spéculations pédagogiques. Inversement, le pédagogue peut manquer de toute habileté pratique. Nous n'aurions volontiers confié une classe ni à Montaigne ni à Rousseau, et les échecs répétés de Pestalozzi prouvent qu'il ne possédait qu'incomplètement l'art

de l'éducation. La pédagogie est donc quelque chose d'intermédiaire entre l'art et la science. Elle n'est pas l'art, car elle [p. 2] n'est pas un système de pratiques organisées, mais d'idées relatives à ces pratiques. Elle est un ensemble de théories. Par là, elle se rapproche de la science. Seulement, tandis que les théories scientifiques ont pour but unique d'exprimer le réel, les théories pédagogiques ont pour objet immédiat de guider la conduite. Si elles ne sont pas l'action elle-même, elles y préparent et en sont toutes proches. C'est dans l'action qu'est leur raison d'être. C'est cette nature mixte que j'essayais d'exprimer, en disant qu'elle est une théorie pratique. Par là se trouve déterminée la nature des services qu'on en peut attendre. Elle n'est pas la pratique, et, par conséquent, elle n'en peut dispenser. Mais elle peut l'éclairer. Elle est donc utile dans la mesure où la réflexion est utile à l'expérience professionnelle.

Si elle excède les limites de son domaine légitime, si elle entend se substituer à l'expérience, édicter des recettes toutes faites que le praticien n'aura qu'à appliquer mécaniquement, elle dégénère en constructions arbitraires. Mais, d'un autre côté, si l'expérience se passe de toute réflexion pédagogique, elle dégénère à son tour en routine aveugle, ou bien elle se met à la remorque d'une réflexion mal informée et sans méthode. Car la pédagogie, en définitive, n'est pas autre chose que la réflexion la plus méthodique et la mieux documentée possible, mise au service de la pratique de l'enseignement.

Émile Durkheim: *L'éducation morale* [1925]. Paris: P.U.F., 1974, pp. 1 f.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

UPPSALA
UNIVERSITET

Émile Durkheims tredelning i konst, praktisk teori och vetenskap, övers.

Eftersom det är såsom pedagog jag kommer att tala om moralisk fostran, tycks det mig nödvändigt att noggrant visa vad man bör förstå med pedagogik. Tidigare har jag inledningsvis visat att pedagogiken inte är en vetenskap; inte så att en undervisningsvetenskap vore omöjlig, men pedagogiken är icke denna vetenskap. Distinktionen är nödvändig för att vi inte skall döma pedagogiska teorier enligt kriterier som enbart är tillämpliga på i egentlig mening vetenskaplig forskning. Inom vetenskapen gäller det att forska så besinningsfullt som möjligt. Man behöver inte vara färdig på given tid. Pedagogiken däremot kan inte kosta på sig att vara lika tålmodig. Den har att ge svar på vitala nödvändigheter som inte tål någon väntan. När en förändring i miljön kräver ett därtill avpassat handlande från vår sida, kan detta inte uppskjutas. Allt som pedagogiken kan och bör göra, är att så medvetet som möjligt samla all den information som vetenskapen vid varje given tidpunkt ställer till hans förfogande för att vägleda handlandet. Mer än så kan inte begäras av honom.

Men om således pedagogiken inte är en vetenskap, så är den heller inte en konst. Konsten är en skapelse av vanor, praktiker, organiserade färdigheter. Konsten att fostra och undervisa är inte pedagogik, utan denna konst är fostrarens handlag, lärarens praktiska erfarenhet.

Det rör sig här om två ting, så klart åtskilda att man kan vara en tämligen god lärare och samtidigt föga lämpad för pedagogiska spekulationer. Omvänt kan pedagogen sakna varje praktisk dnglighet. Vi skulle ogärna anförtrott en skolklass åt vare sig Montaigne eller Rousseau, och Pestalozzis upprepade fiaskon visar hur bristfärdig han behärskade konsten att fostra och undervisa. Pedagogiken är således någonting mitt emellan konst och vetenskap. Den är inte konst, ty den är inget system av organiserade praktiker, utan ett system av idéer som förhåller sig

till dessa praktiker. Den är en uppsättning teorier. Därvidlag närmar den sig vetenskapen. Vetenskapliga teorier har dock som enda mål att uttrycka det reella, medan pedagogiska teorier har det omedelbara syftet att vägleda beteendet. Även om pedagogiken inte skall förväxlas med själva handlandet, står den ändå handlandet nära därigenom att den utgör en förberedelse för detsamma. Pedagogikens existensberättigande står att finna i handlandet. Det är denna sammansatta natur jag försökt uttrycka genom att tala om pedagogiken som en praktisk teori. Det är denna natur som avgör vilka slags tjänster vi kan vänta oss av pedagogiken. Pedagogiken är inte praktik och kan följaktligen inte undvara praktiken. Däremot kan den upplysa praktiken. Den är således nyttig i den grad som den yrkesmässiga erfarenheten har nytta av reflexion.

Om pedagogiken överskrider gränserna för sin legitima domän, om den gör anspråk på att träda i erfarenhetens ställe, att utfärda färdiga recept som praktiken blott behöver tillämpa mekaniskt, urartar den till godtyckliga konstruktioner. Om å andra sidan erfarenheten avstår från varje pedagogisk reflexion, så urartar denna erfarenhet i sin tur till blind rutin eller faller offer för okunnig reflexion utan metod. Ty pedagogiken är ytterst inget annat än den reflexion som är så metodisk och underbyggd som möjligt och som ställes i undervisningspraktikens tjänst.

Ur *Läsestycken för samhällsvetare i urval och översättning av Donald Broady*, SEC Report 6, Uppsala universitet, 5 uppl. okt 1998, p. 27.
<http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/sec-6.pdf>

Övers. från Émile Durkheim: *L'éducation morale* [1925]. Paris: P.U.F., 1974, pp. 1 f.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheims metodiska programförklaring

”On est si peu habitué à traiter les faits sociaux scientifiquement que certaines des propositions contenues dans cet ouvrage risquent de surprendre le lecteur. Cependant, s’il existe une science des sociétés, il faut bien s’attendre à ce qu’elle ne consiste pas dans une simple paraphrase des préjugés traditionnels, mais nous fasse voir les choses autrement qu’elles n’apparaissent au vulgaire ; car l’objet de toute science est de faire des découvertes et toute découverte déconcerte plus ou moins les opinions reçues. A moins donc qu’on ne prête au sens commun, en sociologie, une autorité qu’il n’a plus depuis longtemps dans les autres sciences — et on ne voit pas d’où elle pourrait lui venir — il faut que le savant prenne résolument son parti de ne pas se laisser intimider par les résultats auxquels aboutissent ses recherches, si elles ont été méthodiquement conduites.”

É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., Paris, 20 uppl. 1981, p. vii.
(Inledningsorden till förordet till första bokutgåvan, 1895). Sv. övers. *Sociologins metodregler*, 1978.

Man är så ovan att behandla sociala fakta vetenskapligt att det finns risk för att vissa av förslagen i detta arbete kommer att överraska läsaren. Men om det existerar en vetenskap om samhällen, så måste man noga uppmärksamma att denna vetenskap inte består i en enkel parafra av traditionella fördomar, utan får oss att betrakta ting på annat sätt än så som de uppträder i vardagslag; ty målet för varje vetenskap är att göra upptäckter och varje upptäckt rubbar mer eller mindre vedertagna uppfattningar. Åtminstone om man inte inom sociologin tillskriver vardagstänkandet en auktoritet som det sedan länge förlorat inom andra vetenskaper — och jag ser inte varför sociologin skulle återge vardagstänkandet denna auktoritet — måste vetenskapsmannen vara fast besluten att, så länge hans forskning genomförs metodiskt, inte låta sig skrämmas av de resultat till vilka den leder fram.

Övers. D. Broady

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

18

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheim om sociala fakta

”[Les faits sociaux] consistent en des manières d’agir, de penser et de sentir, extérieures à l’individu, et qui sont douées d’un pouvoir de coercition en vertu duquel ils s’imposent à lui.”

É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., Paris, 20 uppl. 1981, p. 5

[Sociala fakta] består av sätt att handla, tänka och känna som är utvärtes i förhållande till individen och som med tvångsmakt tvingar sig på individen.

Övers. D. Broady

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

19

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheims metodregler

La première règle et la plus fondamentale est de considérer les faits sociaux comme des choses

É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., Paris, 20e uppl. 1981, p. 15

Den första regeln, och den mest grundläggande, är att betrakta sociala fakta som ting.

Övers. D. Broady

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

20

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheims metodregler, forts.

Le premier de ces corollaires est que : Il faut écarter systématiquement toutes les prénotions.

É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., Paris, 20e uppl. 1981, p. 31

Övers.: Den första av dessa följsatser är: man måste systematiskt avlägsna alla förutfattade föreställningar.

La cause déterminante d'un fait social doit être cherchée parmi les faits sociaux antécédents, et non parmi les états de la conscience individuelle.

É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., Paris, 20e uppl. 1981, p. 109

Övers.: Den determinerande orsaken till ett socialt faktum bör sökas bland de föregående sociala fakta, och icke hos det individuella medvetandets tillstånd.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

21

UPPSALA
UNIVERSITET

Illustration av Durkheims metodregel att förklaringen till ett socialt faktum bör sökas bland andra sociala fakta (1)

Social nivå

Mobbningen minskar
i svenska skolor

Utsagornas nivå

(Begreppet utsagor, *énoncés*,
är inte Durkheims men
viktigt för Foucault)

Psykologisk nivå

(Här beaktas avsikter, intentioner)

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

22

UPPSALA
UNIVERSITET

Illustration av Durkheims metodregel att förklaringen till ett socialt faktum bör sökas bland andra sociala fakta (2)

Social nivå

Mobbningen minskar
i svenska skolor

Utsagornas nivå

(Begreppet utsagor, *énoncés*,
är inte Durkheims men
viktigt för Foucault)

Psykologisk nivå

(Här beaktas avsikter, intentioner)

Lärarnas avsikter

Mobbarnas eller den
mobbades intentioner

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

23

UPPSALA
UNIVERSITET

Illustration av Durkheims metodregel att förklaringen till ett socialt faktum bör sökas bland andra sociala fakta (3)

Social nivå

Mobbningen minskar
i svenska skolor

Utsagornas nivå

(Begreppet utsagor, *énoncés*,
är inte Durkheims men
viktigt för Foucault)

Psykologisk nivå

(Här beaktas avsikter, intentioner)

~~Lärarnas avsikter~~

~~Mobbarnas eller den
mobbades intentioner~~

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

24

UPPSALA
UNIVERSITET

Illustration av Durkheims metodregel att förklaringen till ett socialt faktum bör sökas bland andra sociala fakta (4)

Social nivå

Mobbningen minskar
i svenska skolor

Utsagornas nivå

(Begreppet utsagor, *énoncés*,
är inte Durkheims men
viktigt för Foucault)

Skrivningar i läroplanen

Skrivningar i skolornas handlings-
planer eller åtgärdsplaner

Psykologisk nivå

(Här beaktas avsikter, intentioner)

~~Lärarnas avsikter~~

~~Mobbarnas eller den
mobbades intentioner~~

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

25

UPPSALA
UNIVERSITET

Illustration av Durkheims metodregel att förklaringen till ett socialt faktum bör sökas bland andra sociala fakta (5)

Social nivå

Mobbningen minskar i svenska skolor

Utsagornas nivå

(Begreppet utsagor, *énoncés*, är inte Durkheims men viktigt för Foucault)

~~Skrivningar i läroplanen~~

~~Skrivningar i skolornas handlingsplaner eller åtgärdsplaner~~

Psykologisk nivå

(Här beaktas avsikter, intentioner)

~~Lärarnas avsikter~~

~~Mobbarnas eller den mobbades intentioner~~

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

26

UPPSALA
UNIVERSITET

Illustration av Durkheims metodregel att förklaringen till ett socialt faktum bör sökas bland andra sociala fakta (6)

Social nivå

Ändrade kollektiva föreställningar i samhället

Ändrad elevrekrytering, andra hemmiljöer

Maktförskjutningar inom lärarkåren

Mobbningen minskar i svenska skolor

Utsagornas nivå

(Begreppet utsagor, *énoncés*, är inte Durkheims men viktigt för Foucault)

~~Skrivningar i läroplanen~~

~~Skrivningar i skolornas handlingsplaner eller åtgärdsplaner~~

Psykologisk nivå

(Här beaktas avsikter, intentioner)

~~Lärarnas avsikter~~

~~Mobbarnas eller den mobbades intentioner~~

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

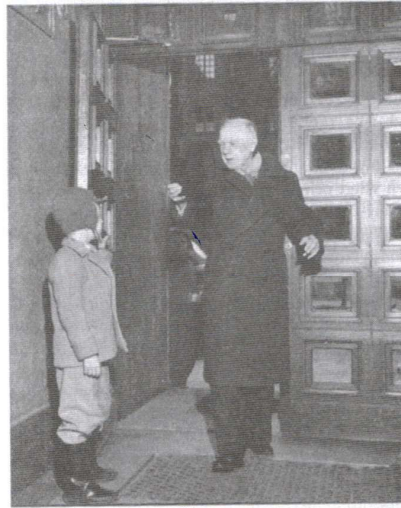
2018-02-04

27

UPPSALA
UNIVERSITET

Bilden hämtad ur
Joakim Landahl,
*Auktoritet och ansvar.
Lärares fostrans-
och omsorgsarbete
i historisk belysning,*
Arbetslivsinstitutet,
Stockholm 2006

Hyfs och artighet gör samlevnaden trivsammare och festligare

Bild 4. Vertikal respekt. Ur Haage & Wikberg *Uppfostrans problem* (1954:77).

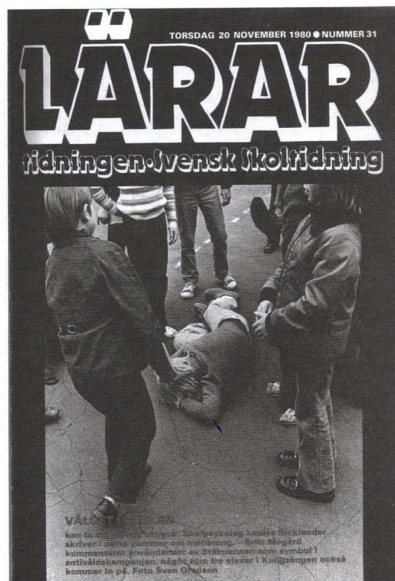
2018-02-04

28

UPPSALA
UNIVERSITET

Bilden hämtad ur
Joakim Landahl,
*Auktoritet och ansvar.
Lärares fostrans-
och omsorgsarbete
i historisk belysning,*
Arbetslivsinstitutet,
Stockholm 2006

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheimianerna motståndare till metodologisk individualism (1)

Metodologisk individualism är ett tillvägagångssätt inom samhällsvetenskapen som innebär att förklaringar hänvisar till enskilda individers intentioner, handlingar, vilja, val, motiv...

Många företrädare för metodologisk individualism åberopar sig på Weber som en föregångare.

En under senare decennier dominerande forskningstradition präglad av metodologisk individualism är *rational choice*-teori, aka *rational action*-teori (RAT).

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

30

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheimianerna motståndare till metodologisk individualism (2)

Obs *metodologisk* individualism är ett ställningstagande till vilken forskningsmetod man anser bäst. En sociolog kan vara metodologisk individualist, dvs genomföra sin undersökning *som om* skeenden bestäms av individers medvetna intentioner etc., utan att för den skull hävda att individernas handlande verkligen orsakas av deras medvetna intentioner.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

31

UPPSALA
UNIVERSITET

Förklaringar

Durkheimianernas sociologi ger anledning till funderingar över förklaringstyper, varav de viktigaste torde vara

- Orsaksförklaringar
- Ändamålsförklaringar (= intentionsförklaringar)
- Funktionsförklaringar
- Historiska förklaringar
- S.k. strukturell kausalitet ("rummen förklarar" enl. Bourdieu)

Durkheimianerna själva var ständigt misstänksamma gentemot ändamålsförklaringar. Inledningsvis undvek Durkheim även historiska förklaringar, men inte så i senare arbeten.

Funktionsförklaringar är ensamma inte tillräckliga, enligt Durkheim (därför konstigt att han i handböckerna ofta etiketteras "funktionalist").

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheim om ändamålsförklaringar

"Dans tout ordre de recherches, en effet, c'est seulement quand l'explication des faits est assez avancée qu'il est possible d'établir qu'ils ont un but et quel il est.

(É. Durkheim, *Les règles...*, 1981 [1895], p. 24)

I all slags forskning är det i själva verket först när man utforskat fakta tillräckligt grundligt som man kan fastställa om dessa fakta har ett mål och vilket detta mål är.

Övers. D. Broady

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheim om funktionsförklaringar

La plupart des sociologues croient avoir rendu compte des phénomènes une fois qu'ils ont fait voir à quoi ils servent, quel rôle ils jouent. On raisonne comme s'ils n'existaient qu'en vue de ce rôle et n'avaient d'autre cause déterminante que le sentiment, clair ou confus, des services qu'ils sont appelés à rendre. C'est pourquoi on croit avoir dit tout ce qui est nécessaire pour les rendre intelligibles, quand on a établi la réalité de ces services et montré à quel besoin social ils apportent satisfaction. C'est ainsi que Comte ramène toute la force progressive de l'espèce humaine à cette tendance fondamentale « qui pousse directement l'homme à améliorer sans cesse sous tous les rapports sa condition quelconque », et M. Spencer, au besoin d'un plus grand bonheur. C'est en vertu de ce principe qu'il explique la formation de la société par les avantages qui résultent de la coopération, l'institution du gouvernement par l'utilité qu'il y a à régulariser la coopération

militaire, les transformation par lesquelles a passé la famille par le besoin de concilier de plus en plus parfaitement les intérêts des parents, des enfants et de la société.

Mais cette méthode confond deux questions très différentes. Faire voir à quoi un fait est utile n'est pas expliquer comment il est né ni comment ils est ce qu'il est. Car les emplois auxquels il sert supposent les propriétés spécifiques qui le caractérisent, mais ne le créent pas. Le besoin que nous avons des choses ne peut pas faire qu'elles soient telles ou telles et, par conséquent, ce n'est pas ce besoin qui peut les tirer du néant et leur conférer l'être. C'est de causes d'un autre genre qu'elles tiennent leur existence. Le sentiment que nous avons de l'utilité qu'elles présentent peut bien nous inciter à mettre ces causes en oeuvre et à en tirer les effets qu'elles impliquent, non à susciter ces effets de rien."

(É. Durkheim, *Les règles...*, 1981 [1895], p. 89 f. (Fotnoter utelämnade))

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

34

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheim om funktionsförklaringar, övers.

Flertalet sociologer tror sig ha gjort reda för fenomenen i och med att de ådagalagt vad de nyttar till, vilken roll de spelar. Man argumenterar som om fenomenen existerade blott för att spela denna roll, som om den enda orsak som bestämmer fenomenen skulle vara den tydliga eller vaga känslan av den nytta de är förutbestämda att åstadkomma. Det är därför man, när man konstaterat att denna nytta existerar och påvisat vilket socialt behov den tillfredsställer, därmed tror sig ha sagt allt som behöver sägas för att fenomenen skall bli begripliga. På så sätt härleder Comte all framstegsförmåga hos den mänskliga arten till den grundläggande tendens 'som omedelbart driver människan att oupphörligen och i alla avseenden förbättra sina villkor, vilka än dess må vara'. Spencer härleder samma framstegsförmåga ur behovet av allt större lycka, en princip som låter honom förklara samhällsbildningen med hänvisning till de fördelar som uppstår ur samverkan,

regeringsinstitutionen med hänvisning till nyttan av reglerad militär samverkan, familjens transformationer med hänvisning till behovet av en allt mer fullkomnad samordning av föräldrarnas, barnens och samhällets intressen.

Denna metod innebär dock att två mycket olika frågor blandas samman. Genom att åskådliggöra vilken nytta ett sakförhållande fyller har man varken förklarat hur detta sakförhållande uppstår eller varför det är vad det är. Att sakförhållandet kan fullgöra sin roll förutsätter just de specifika egenskaper som karakteriserar det, men det är inte rollen som skapar egenskaperna. Det är inte vårt behov av tingen som gör dem beskaffade på det ena eller andra sättet. Följaktligen är det inte detta behov som frambringar tingen ur intet och skänker dem existens. Deras existens beror av orsaker av helt annat slag

Övers. D. Broady

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

35

Aktuellt exempel: tänkbara förklaringar till fenomenet att vissa skolor ger anmärkningsvärt höga betyg

- Tänkbar **orsaksförklaring** (hänvisar till föregående händelse som utlöser fenomenet): Vid dessa skolor finns från skolledning eller föräldrar ett tryck på lärarna att sätta höga betyg
Skilj mellan *rambetingelse* och *utlösande orsak*! Rambetingelser kan vara inrotade vanor vid skolan, den utlösande orsaken en tillsägelse från rektorn att betygsnivån ska upp.
- Tänkbar **ändamålsförklaring** = intentionsförklaring (hänvisar till efterföljande verkningar som någon eftersträvar): Skolledningen vill göra föräldrarna nöjda och slå vakt om rekryteringen till skolan, lärarna vill vara hyggliga mot eleverna.
- Tänkbar **funktionell förklaring** = funktionsförklaring (hänvisar till faktiska efterföljande verkningar - ofta omedvetna för de inblandades - som fyller en funktion, dvs. bidrar till att upprätthålla ett system): Om skolor där studieprestationerna är jämförelsevis svaga ger omotiverat höga betyg medan elitiskolor är snåla med betygen, i så fall förstärks skillnaderna inom skolväsendet. Det blir avgörande *vilken* skola man gått på. Vissa blir reellt universitetsförberedande. Betygsinflationen fyller således funktionen att bidra till ökade skillnader inom skolväsendet.

Tänkbar orsaksförklaring till höga betyg vid vissa skolor som inte är elitiskolor

Rambetingelser: Lärarna utsätts för tryck från föräldrar, och från skolledningen som fruktar minskande elevantal. Lärarna är lydiga.

Utlösande orsak:
Framemot
terminsslutet kom
direktiv från rektor

Det som ska förklaras:
Omotiverat höga betyg

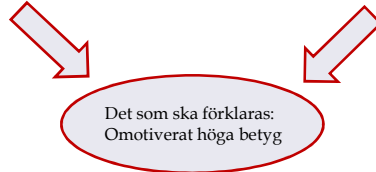

UPPSALA
UNIVERSITET

Tänkbar ändamålsförklaring till höga betyg vid vissa skolor som inte är elitskolor

Skolledningen vill slå vakt
om rekryteringen till skolan

Lärarna vill vara
hyggliga mot
eleverna

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

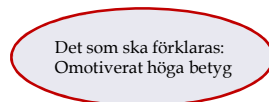
2018-02-04

38

UPPSALA
UNIVERSITET

Tänkbar funktionsförklaring till höga betyg vid vissa skolor som inte är elitskolor (1)

...har funktionen att
vidga klyftorna mellan
elitskolor och övriga

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

39

UPPSALA
UNIVERSITET

Tänkbar funktionsförklaring till höga betyg vid vissa skolor som inte är elitskolor (2)

Men hur kan något som händer senare förklara vad som händer tidigare?

Det som ska förklaras:
Omotiverat höga betyg

...har funktionen att vidga klyftorna mellan elitskolor och övriga

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

40

UPPSALA
UNIVERSITET

Tänkbar funktionsförklaring till höga betyg vid vissa skolor som inte är elitskolor (3)

Men hur kan något som händer senare förklara vad som händer tidigare?
— Jo, genom återkoppling, eventuellt.

Det som ska förklaras:
Omotiverat höga betyg

... vidgar klyftorna mellan elitskolor och övriga

Detta ökande avstånd till elitskolorna gör att resurssvaga skolor konkurrerar med varandra och tillåter sig att ge glädjebetyg

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

41

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheim om rationalism versus empirism

Jusqu' à présent, deux doctrines seulement étaient en présence. Pour les uns, les catégories ne peuvent être dérivées de l'expérience : elles lui sont logiquement antérieures et la conditionnent. On se les représente comme autant de données simples, irréductibles, immanentes à l'esprit humain en vertu de sa constitution native. C'est pourquoi on dit d'elles qu'elles sont *a priori*. Pour les autres, au contraire, elles seraient construites, faites de pièces et de morceaux, et c'est l'individu qui serait l'ouvrier de cette construction.

[- - -]

Les aprioristes, malgré le sens ordinairement attaché aux étiquettes, sont plus respectueux des faits. Parce qu'ils n'admettent pas comme une vérité

d'évidence que les catégories sont faites des mêmes éléments que nos représentations sensibles, ils ne sont pas obligés de les appauvrir systématiquement, de les vider de tout contenu réel, de les réduire à n'être que des artifices verbaux. Ils leur laissent, au contraire, tous leurs caractères spécifiques. Les aprioristes sont des rationalistes; ils croient que le monde a un aspect logique que la raison exprime éminemment. Mais pour cela, il leur faut attribuer à l'esprit un certain pouvoir de dépasser l'expérience, d'ajouter à ce qui lui est immédiatement donné [...].

Émile Durkheim: *Les formes élémentaires de la vie religieuse* [1912]. Paris: P.U.F., 1979, pp. 18 och 20.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broadys/ec/

2018-02-04

42

UPPSALA
UNIVERSITET

Durkheim om rationalism versus empirism, övers.

Fram till i dag [dvs. innan durkheimianernas insatser] har blott två doktriner gjort sig gällande. Enligt den ena [bl.a. den kantianska] kan kategorierna icke härledas ur erfarenheten. Kategorierna föregår logiskt sett erfarenheten och utgör dess förutsättning. Man föreställer sig kategorierna som ett antal enkla och oreducerbara givna enheter, som är inneboende i den mänskliga anden på grund av dennas ursprungliga konstitution. Det är därför man säger att kategorierna är *a priori*. Enligt den andra [den empiristiska] doktrinen är kategorierna däremot sammanfogade av småbitar, och det är individen som står för detta bygge. [- - -]

Trots den betydelse som vanligen förknippas med etiketten apriorister är

dessa [i jämförelse med empiristerna] mer respektfulla inför fakta. De godtager inte som någon självklar sanning att kategorierna är fabricerade av samma element som våra sinnliga åskådningar, och därför är de inte förpliktade att systematiskt utarma kategorierna, att tömma dem på deras reella innehåll, att reducera dem till blotta verbala artefakter. Tvärtom, aprioristerna låter kategorierna behålla alla sina specifika karaktäristika. Aprioristerna är rationalister; de tror att det hos världen finns en logisk aspekt som bäst uttrycks av förnuftet. Därför tillskriver de anden en viss förmåga att överskrida erfarenheten, att komplettera det som är omedelbart givet för anden.

Övers. D. Broady.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broadys/ec/

2018-02-04

43

UPPSALA
UNIVERSITET

SLUT

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-02-04

44